

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

TINA STELE

**Rojevanje otrok v ljubljanski porodnišnici od
velikonočnega potresa dalje**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

TINA STELE

**Rojevanje otrok v ljubljanski porodnišnici od
velikonočnega potresa dalje**

Diplomsko delo

Mentor:
prof. doc. dr. Bojan Balkovec

Študijski program:
Zgodovina

Ljubljana, 2013

ZAHVALE

*Zahvaljujem se mentorju prof. doc. dr. Bojanu Balkovcu
za tehnični predlog o načinu izdelave analize in za vse spodbudne besede.
Zahvaljujem se Mojci Šorn za spodbujanje, posredovane informacije in motiviranje.*

*Zahvaljujem se vsem zaposlenim
na ustanovah kjer sem pridobivala gradivo.*

*Rada bi se zahvalila tudi svojemu fantu Ognjenu
za vso potrpežljivost, ure učenja izdelave baze in športno spodbujanje.*

*Za podporo in potrpljenje
v času študija in pri izdelavi te naloge se zahvaljujem mami Mojci, atiju Stanetu, bratu
Urošu in svojim prijateljem.*

IZVLEČEK

Diplomsko delo je nastalo kot razširitev seminarske naloge z naslovom *Državna bolnica za ženske bolezni v Ljubljani*. Pri tem pa se nisem omejila le na sam čas delovanja bolnišnice (t. j. 1923–1941), ampak sem časovni razpon razširila na čas od ljubljanskega velikonočnega potresa naprej.

Z orisom potresa in osredotočenjem na posledice potresa sem lahko navezala vsebino diplomske naloge na napredek porodništva, saj je bila ena od posledic potresa tudi nov način gradnje bolnišnic, t. i. pavilijonski sistem, ki je omogočal boljše pogoje za zdravljenje. Le-ti pa so bili ne samo v Državni bolnici za ženske bolezni v Ljubljani, ampak tudi v kateri drugi ključnega pomena za napredek stroke in za večanje zaupanja žensk v inštitucijo kot možnega prostora, kamor naj gredo roditi.

V fondu AS 427 Državna bolnica za ženske bolezni v Ljubljani sem podrobneje preučila matične knjige porodniškega oddelka, ki sem jih obdelala s programom Access.

Izsledke analize sem nato obogatila še s podatki za Dravsko banovino in za Ljubljano.

Pri razširitvi diplomskega dela sem ohranila sosledje iz seminarske naloge in tudi tukaj sem poglavje namenila babicam kot ključnim osebam, ki so porodnicam pomagale spraviti otroka na svet. Dobre babice so in še vedno bodo pomagale ohranjati zdrave matere in zdrave dojenčke.

KLJUČNE BESEDE:

velikonočni potres 1895, razvoj porodništva, Ljubljana, rojevanje v inštituciji, babištvo

KAZALO

1. UVOD	1
2. POTRES 1895 KOT SPODBUDA ZA NAPREDEK PORODNIŠTVA	3
2.1. Deželna civilna bolnica na Ajdovščini	8
3. DRŽAVNA BOLNICA ZA ŽENSKÉ BOLEZNI V LJUBLJANI	11
3.1. Državna bolnica za ženske bolezni v Ljubljani	11
3.2. Analiza matičnih knjig porodniškega oddelka 1929–1941	13
4. BABIŠTVO	21
5. ZAKLJUČEK	28
6. VIRI IN LITERATURA	30
6.1. Viri	30
6.1.1. Arhivski viri	30
6.1.2. Časopisni viri	30
6.1.3. Informatorji	30
6.1.4. Spletni viri	31
6.1.5. Tiskani viri	31
6.2. Literatura	32
7. SEZNAMI	36
7.1. Grafi	36
7.2. Slike	36
7.3. Tabele	36
8. IZJAVA O AVTORSTVU	37

1. UVOD

V diplomskem delu obravnavam rojevanje otrok v ljubljanski porodnišnici, nekdanji Državni bolnici za ženske bolezni v Ljubljani. Za časovni okvir sem si izbrala mejnika: 1895 (velikonočni potres v Ljubljani) in 1941 (konec delovanja Državne bolnice za ženske bolezni v Ljubljani in čas druge svetovne vojne).

Leto 1895 in posledice velikonočnega potresa v Ljubljani sta pomembna mejnika v razvoju rojevanja. Prej je bilo namreč veliko bolj pogosto, da so ženske rojevale doma, saj so se bale roditi v porodnišnici, ki je v predstavah številnih žensk veljala za kraj, kamor hodijo ženske umirat.¹ Obnova Ljubljane po potresu je bila priložnost, da se mesto postavi na nove temelje in da zasije v modernejši podobi, kar mu je z županom Ivanom Hribarjem tudi uspelo. V proces modernizacije je bilo vključeno tudi področje zdravstva, kar je večalo zaupanje žensk v inštitucijo kot novi možni prostor poroda.

Diplomsko delo je sestavljeno iz treh poglavij: Potres 1895 kot spodbuda za napredek porodništva, Državna bolnica za ženske bolezni v Ljubljani in Babištvo.

V prvem poglavju podajam krajši oris potresa in posledic, preko Deželne civilne bolnice pa besedo navežem na naslednje poglavje »Državna bolnica za ženske bolezni v Ljubljani«.²

Bolnišnica je delovala v obdobju od 1923 do 1941. Zanimalo me je, kako si je rojevanje žensk v tistem času utrla pot v inštitucije in ali sta morda potres 1895 in njegove posledice kakorkoli vplivala na to. Trajalo je kar nekaj časa, da so ženske spremenile svojo navado in se začele odločati za porod v porodnišnici.

---

¹ Poporodni prisad je bil bolezen, ki se je navadno končala s smrtjo. Tej bolezni so se pred uvedbo asepse včasih izognile le premožnejše ženske, ki so rojevale doma v ugodnejših higienskih razmerah. Pišek Marija, *Zgodovinski vidik zdravstvene nege otroka – vpliv izobraževanja, babištva in pediatrije*. Diplomaska naloga, Ljubljana 2002, str. 21. V nadaljevanju: Pišek, *Zgodovinski vidik zdravstvene nege otroka*.

² V nadaljevanju 'bolnišnica'.

Poglavje vsebuje še podpoglavje, ki predstavlja pomembnejši del diplomskega dela – analizo matičnih knjig porodniškega oddelka Državne bolnice za ženske bolezni v Ljubljani za obdobje od 1. januarja 1929 do 31. decembra 1941.³ Pri tem želim dobiti jasno sliko o tem, kdo so bile ženske, ki so tam rojevale, od kod so bile, kakšen je bil njihov socialni status in kakšen je bil trend. Zaradi lažjega prikaza podatkov jih oblikujem v sklopih »nosečnica«, »otrok« in »porodnica«.

V zadnjem delu diplomske naloge pa se ustavim še pri babištvu.⁴ Ves čas delovanja Državne bolnice za ženske bolezni v Ljubljani je bila ob bolnišnici babiška šola. Babica je bila in je še vedno tista najpomembnejša oseba, ki pomaga ženski pri porodu. Zanimalo me je, kako so bile organizirane, kakšen je bil njihov položaj na državni ravni, kako so se spopadale z laično konkurenco in ali je mogoče njihov status danes kaj drugačen.

Pri pisanju diplomske naloge so mi bili v pomoč Hribarjevi spomini na čas potresa in obnove Ljubljane in sprejemne knjige porodniškega oddelka Državne bolnice za ženske bolezni v Ljubljani za obdobje 1929–1941 (AS 427). Uporabila sem jih za izdelavo baze o rojevanju v porodnišnici, ki je temelj analize. Za časovno in prostorsko umestitev pridobljenih informacij sem se oprla še na 3. škatlo fonda Mesto Ljubljana, mestni fizikat (LJU 708) in *Statistički godišnjak* za obdobje 1929–1940. Za področje babištva sem uporabila predvsem *Babiški vestnik* za obdobje 1929–1941, adresarje (za leta 1928, 1933 in 1938) ter pogovor z informatorko Gordano Njenjić.

---

³ Pri natančni določitvi obdobja sem se oprla na ohranjeno arhivsko gradivo in čas delovanja Državne bolnice za ženske bolezni v Ljubljani.

⁴ Babištvo je eden najstarejših in najvažnejših ženskih poklicev. *Položaj naših babic*, Babiški vestnik. Leto 1939, št. 2, str. 9.

2. POTRES 1895 KOT SPODBUDA ZA NAPREDEK PORODNIŠTVA

Velikonočni prazniki leta 1895 so bili nekaj posebnega. Tega leta je velika noč nastopila relativno pozno, šele 14. aprila. Po obilnem deževju, ki je Ljubljansko barje spremenilo v jezero, se je nekoliko razjasnilo. Ljudje so hiteli praznovati praznik na prostem. V nedeljo zvečer je Ljubljano stresel močan potres.⁵ Poškodovanih je bilo kar 95 % vseh stavb, to je pomenilo 1026 od 1373 hiš. Stavbe so bile takrat večinoma pritlične ali pa enonadstropne, zato je bilo smrtnih žrtev razmeroma malo.⁶ Večinoma so ljudje umrli zato, ker so nanje padli deli dimnikov, strešnikov ali pa so jih zasuli podrti stropi. Škoda je bila ocenjena na takratnih osem milijonov goldinarjev.⁷ Mestni magistrat je nemudoma poskrbel za vse potrebne varnostne odredbe. Zastržili so nevarne ulice in ceste, zaprli promet ob nevarnih poslopih, poostrili policijske straže in prepovedali hitro vožnjo po mestu.⁸ Močni, leseni stebri so v razdalji enega metra podpirali cele hiše.

Slika 1: Podprte ljubljanske stavbe. Stritarjeva ulica. Helfer Wilhelm, Potres v Ljubljani 1895. W. Helfer, 1895. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:WEB-C63LQ7PZ>, 19. 6. 2013.

⁵ Potresu ob 23.15 je do jutra sledilo še 30 popotresnih sunkov. Potres so zabeležili še na Dunaju, na Bavarskem, v Firencah, v Sarajevu, v Strasbourgu, na Danskem in v Rimu. V: Valant Milan, *Ljubljana 1895–1941*. Ljubljana, samozaložba, 1977, str. 14. V nadaljevanju: Valant, *Ljubljana 1895–1941*.

⁶ Le 11. Valant, *Ljubljana 1895–1941*, str. 14.

⁷ Valant, *Ljubljana 1895–1941*, str. 14.

⁸ Kambič Marko: *Ljubljana kot statutarno mesto*. V: "Homo sum ...": Ivan Hribar in njegova Ljubljana. Zbornik ob razstavi Mestnega muzeja Ljubljana. Ljubljana, Mestni muzej, 1997, str. 128.

Dan po potresu je bila podoba Ljubljane povsem drugačna. Ljubljana ni bila več bela:⁹ ceste so bile polne ruševin, opeke, malte in lesa.¹⁰ Večina ljudi prvo noč ni spala, drugo noč¹¹ pa so mnogi prenočevali pod milim nebom, saj si niso upali domov oziroma so bila njihova domovanja uničena.

Ivan Hribar je v svojih spominih pisal, da so se z družino v nedeljo zjutraj nameravali podati na Šmarno goro. »Prav po otročje smo se veselili tega izleta. Veliko soboto zvečer šli smo zadovoljni spat, kar me ponoči prebudi neko čudno šumenje, rjojenje, pokanje in škripanje. Postelja se je z mano vred vzdigovala tako, kakor da bi stala na valovih razburkanega morja. Prvi trenutek sem spoznal, da je to potres, in ostal sem resignovano v postelji, češ sedaj je konec.« Ko se je tresenje umirilo, so v sobo prihitele njegova žena in služkinji, ki so bile vse prestrašene. »[V]stal sem ter prižgal luč. In kaj se mi tu pokaže? Vsa soba je bila v prahu; po tleh in po pohištvu pa so ležali celi kosi stropnega ometa. Na postelji mojega sina bilo je zaglavje popolnoma pokrito z velikim, težkim kosom ometa, ki se je bil od stropa odlučil.« Bil je hvaležen, da sin ni prišel za praznike domov in tako ostal živ. Ko so se napravili, so odšli ven. Videli so polno razdejanja in Ivan je med drugim opazil, da se je nehalo vsakršno razločevanje, tako narodnostno – »kakor bratje in sestre stali so poleg sebe Slovenci in Nemci« – kakor tudi razločevanje med gospodo in posli, med bogatimi in siromaki.

Iz Ljubljane ni želel iti, kot je to zahtevala njegova žena, saj je bil mnenja, da je potrebno vpeljati obsežno pomožno akcijo. V spominih je zapisal: »Od deželnega predsednika podal sem se k županu Grasseliju ter sem ga prosil, naj skliče nujno sejo občinskega sveta. V tej seji, ki se je vršila ob 11. dopoldne,¹² stavil sem več predlogov, kako naj bi mesto uredilo pomožno akcijo. Vsi ti predlogi so bili brez debate sprejeti. Ob neki taki priliki dejal je, ko smo odhajali iz mestne dvorane, notar Ivan Gogala: „Hribar misli na vse. On misli za nas vse in za župana.“ ..., veselilo me je to dragoceno priznanje.«¹³

---

⁹ Čista.

¹⁰ Stanek Leopold, *Potres v Ljubljani l. 1895*. V: *Kronika slovenskih mest*, letnik 2, številka 1, leto 1935, str. 30. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-XQUZYTEN>, 11. 5. 2013. V nadaljevanju: Stanek, *Potres v Ljubljani*.

¹¹ In noč je bila tako mrzla, da je bilo drugi dan slane, kakor bi bil zapadel sneg. Lampe Frančišek, *Ljubljanski potres*. V: *Dom in svet*, letnik 8, številka 9, leto 1935, str. 286. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YPVZMJH>, 11. 5. 2013. V nadaljevanju: Lampe, *Ljubljanski potres*.

¹² Izredna javna seja občinskega sveta je bila 16. 4. 1895 ob 12. uri. ZAL LJU 488 COD III 45 (Zapisnik o izredni javni seji občinskega sveta ljubljanskega, dne 16. 4. 1895 ob 12. uri dopoldne). V nadaljevanju: Zapisnik o izredni javni seji.

¹³ Hribar Ivan, *Moji spomini I*. Ljubljana, Slovenska matica, 1983, str. 244–251. V nadaljevanju: Hribar, *Moji spomini I*.

Ljudje so si začasna bivališča organizirali v sodih¹⁴ in v železniških vagonih.¹⁵ Premožnejši meščani so si lahko privoščili zasebne vagone,¹⁶ revnejši pa so bili nameščeni v tovornih vagonih po deset v enem. Zvečer so potniške vagone priključili na lokomotivo, ki jih je ogrevala. Ljudje so v vagone dobivali tudi pošto.¹⁷ Začasno so bivali tudi v šolskih poslopih¹⁸ in v barakah, ki so jih postavljali povsod, kjer je bilo dovolj prostora.¹⁹ Številni so pribežališče našli tudi pod šotori.²⁰ Vojaške šotore so uporabili za artilerijo, ki se je morala izseliti iz meščanske vojašnice, za bolnike vojaške in civilne bolnice. Ostale šotore pa so postavili na različnih krajih, in sicer 20 v parku Zvezda, 5 zraven parnega mlina, 4 pred nekdanjo cukrarno, 8 na dvorišču vojaškega oskrbovališča in 5 na travniku poleg kolizeja.²¹ Veliko Ljubljancev je odšlo že za praznike na izlete, veliko pa jih je šele po potresu prenočilo izven Ljubljane. Ljudje so večinoma odšli v okoliške vasi, nekateri pa tudi v Gradec in v Trst.²² Mestni svet je tako 16. aprila 1895 sprejel sklep o uvedbi t. i. sekundarnega vlaka Ljubljana – Lesce z utemeljitvijo, da je na Gorenjskem manj nevarnosti in dovolj praznih stanovanj.²³

Pri postavljanju zasilnih bivališč in pri preskrbi so Ljubljancev veliko pomagali domača in tuja društva in organizacije. V največji meri je bil to dunajski Rdeči križ, ki je pomagal z barakami, šotori in hrano.

Cerkve so bile prav tako poškodovane, zato je bilo bogoslužje organizirano na prostem na javnih mestih. Obredi so bili še bolj obiskani kot sicer, saj je strah pred vsemogočnostjo narave ljudi združil, da so skupaj molili.

---

¹⁴ »Zeljar Fran Jakopič je dal na svojem posestvu na Mirju in v Trnovskem pristanu na razpolago več kot dvesto zeljarskih sodov in kadi.« V sodu je bilo prostora za dve odrasli osebi in enega otroka. V: Kajzer Janez, *S tramovi podprto mesto*. Ljubljana, Mihelač, 1995, str. 124. V nadaljevanju: Kajzer, *S tramovi podprto*.

¹⁵ Vsak je imel tablico, na kateri je bila zapisana številka in ime prebivalcev, da je sleherni lahko poiskal svoje provizorično stanovanje. V: Robida Ivan, *Grozni dnevi potresa v Ljubljani*. Opisani od očividca. Leto 1895, stran 10. V nadaljevanju: Robida, *Grozni dnevi potresa*.

¹⁶ Ivan Hribar v svojih spominih piše, da je dobil v uporabo en kupe v prvem razredu (zase in za ženo) in enega v drugem razredu (za služkinji). V: Hribar, *Moji spomini I*, str. 250.

¹⁷ V 270 vagonih je bilo prostora za 3900 ljudi. Stanek, *Potres v Ljubljani*, str. 31.

¹⁸ Npr. v nekdanji realki na Vegovi ulici.

¹⁹ Barake so bile lesene in velike 2 x 5 m. V njih je bil prostor tudi za kuhinjo. Stanek, *Potres v Ljubljani*, str. 31.

²⁰ Kongresni trg je postal mesto šotorov in barak. Zasilne šotore so naredili tudi Ljubljancev sami. Pri tem so uporabili rjuhe, zaboje, španske stene in druge predmete, ki so jih našli pod ruševinami.

²¹ Robida, *Grozni dnevi potresa v Ljubljani*, str. 11.

²² Kajzer, *S tramovi podprto*, str. 123.

²³ Vlakov je peljal ob 19.40 na Lesce in je pripeljal zjutraj ob 9.30. V: Zapisnik o izredni javni seji.

Kljub temu da je bilo mnogo stavb v potresu poškodovanih, pa je mestni vodovod iz leta 1890²⁴ ostal popolnoma nepoškodovan. Ivan Hribar je v svojih spominih opisal dogodek, kako se mu je neka stara gospa zahvalila za vodo.²⁵

Posledice potresa pa niso bile le negativne, ampak se je v Ljubljani tudi veliko stvari obrnilo na bolje. Župan Ivan Hribar²⁶ je stremel k novi beli, mogočnejši in modernejši Ljubljani. Frančišek Lampe je v časopisu *Dom in svet* leta 1895 zapisal, »da mora Ljubljana vstati lepša in močnejša. Vse strani se morajo združiti, v soglasno delo. Tu ne gre za osebe, ne za vrste in stranke, tu gre za celo mesto, ki je važna točka v naši državi.«²⁷

Hribar je v spominih pisal, da je uradnikom dajal dober zgled. V pisarno je prihajal ob petih zjutraj, ker je hotel biti o vsem poučen. Pogosto pa se je zgodilo, da je odhajal domov šele ob desetih zvečer.²⁸ V Hribarjevi dobi se je ločil mestni arhiv od registrature. Notranji uradni jezik je postala slovenščina. Pojavile so se nove obrti: izdelovanje umetnega kamenja, stavbno kiparstvo, izdelovanje parketov in izdelovanje žične mreže. Novi regulacijski načrt,²⁹ v katerem pa ni bilo več predvidenih vijugastih uličic,³⁰ je upošteval vse higienske zahteve. K regulacijskemu načrtu so dodali še razširjevalni načrt za vse nove zgradbe na dotedaj nepozidanem območju. Zasnovan je bil načrt za kanalizacijo, uvedeni so bili šolski zdravniki in drevesnice. Mesto je dobilo telefonsko omrežje, elektriko³¹ in električno cestno železnico.³² Leta 1919 je bila ustanovljena tudi univerza.

---

²⁴ Vodovod je začel delovati 29. 6. 1890. Hribar, *Moji spomini I*, str. 104.

²⁵ »Živo v spominu pa mi je ostal sledeči dogodek: Nekega poletnega dne proti večeru pozvoni nekdo na vratih mojega stanovanja. Hišna gre odpirat, stopil sem pa tudi ravno sam takrat iz sobe. Ko hišna govori s stranko, ki je pozvonila, stopim bližje in zagledam postarano ženico. Vprašala je hišno, če je gospod doma in ko pristopim, vpraša me, če sem jaz Hribar. Pritrdim jej to; ona pa pravi: „Hvala Bogu, da vas vidim! Samo zato sem prišla sem, da bi Vas poznala. Vsak dan molim za vas zato, ker ste nam priskrbeli vodo, da se nam ni treba toliko truditi, kakor prej ko smo jo od daleč morale v hišo nositi.“ Ta pohvala mi je bila skoraj večje zadostilo kakor diploma častnega občanstva mesta Ljubljane«. — Hribar, *Moji spomini I*, stran 105.

²⁶ Tudi "popotresni" župan, ki je Ljubljano vodil v obdobju 7. 5. 1896–22. 8. 1910.

²⁷ Lampe Frančišek, *Presvetli cesar v Ljubljani*. V: *Dom in svet*, letnik 8, št.10, leto 1895, str. 320. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YIGZWR7L>, 12. 5. 2013.

²⁸ Hribar, *Moji spomini I*, stran 265.

²⁹ Deželna vlada ga je v sporazumu z deželnim odborom odobrila 10. 8. 1897. Valenčič Vlado, *Prvi ljubljanski regulacijski načrt*, V: *Kronika (Ljubljana)* letnik 15, številka 2, leto 1967 str. 74–83. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-EYE68JUJ>, 12. 5. 2013.

³⁰ Ljubljana je tako postala podobna nemškimi in srednjeevropskim mestom. V: Stanonik Marija, *Bela Ljubljana, zgodbe iz slovenske prestolnice*. Ljubljana, Kmečki glas, 2001, str. 18.

³¹ 19. 11. 1895 je plinarni potekla koncesija, obenem pa tudi leta 1860 sklenjena pogodba z mestno občino o dobavi plina. Treba je bilo torej podpisati novo. Ljubljanski občinski svet je 16. 6. 1889 sklenil prekiniti pogodbo, a se je je vseeno držal do njenega poteka. Po uvedbi elektrike je odvzem svetilnega plina začel naglo padati. V: Brate Tadej, *Ljubljanski tramvaj: 1901–1958*. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1990, str. 22.

³² Tramvaj je zapeljal po ljubljanskih ulicah leta 1901. V: Krečič Peter, *Urbanistični in arhitekturni razvoj v Ljubljani po potresu leta 1895*. V: "Homo sum ...": Ivan Hribar in njegova Ljubljana. Zbornik ob razstavi Mestnega muzeja Ljubljana. Ljubljana, Mestni muzej, 1997. Glej tudi: Šlebinger Janko, *Ljubljana po potresu 1895–1910*. V: *Ljubljanski zvon*, letnik 30, številka 11, leto 1910, str. 693. Dostopno na: Digitalna knjižnica

Ivan Hribar je odpravil odprte ozke uličice (t. i. komunske uličice) med dvema hišama, ki so bile zakrite spredaj z visokim zidom, da se je zdelo, kot da se hiši dotikata. V uličice so bile izpeljane straniščne cevi. Namesto njih so morali narediti betonske jame za greznico.³³

Po besedah Vasilija Melika je bil Ivan Hribar, »nemiren duh, ki ni mogel zdržati brez dela in gibanja. Povsod je imel predloge, načrte in izredno voljo do dela.«³⁴

V potresu je bila močno poškodovana tudi Deželna civilna bolnica na Ajdovščini,³⁵ ki je bila že takrat stara zgradba (dan. Slovenska cesta 44).³⁶ S kupno pogodbo z dne 24. januarja 1893 je prešla v posest Josipa Gorupa na Reki, ki jo je podaril mestni občini.³⁷ Ivan Robida poroča, »Stropi so udrti, stene tako razdejane, da se iz jedne sobe v drugo vidi.«³⁸

Po potresu so usmiljene sestre s požrtvovalnostjo in neustrašnostjo prenašale bolnike iz podirajočega poslopja na bolniški vrt³⁹ in jim tam nudile potrebno oskrbo.

Dunajski Rdeči križ je bolnici z donacijo 25 lesenih barak pomagal organizirati zasilne prostore. Potres starega poslopja porodnišnice ni prizadel, zato je bila oskrba porodnic nemotena.

Potres je ugodno vplival na pospešitev gradnje novih prostorov na Zaloški cesti za Deželno civilno bolnico.

---

slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-8BI8TTOY>, 11. 5. 2013. Studen Andrej, *Strašen potres je pretresel ljubljanska zidovja. Ljubljanski potres pod drobnogledom radovednega novinarja*. V: *Kronika Ljubljana*) letnik 43, št. 1, leto 1995, str. 43. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BYCRZS7P>, 11. 5. 2013.

³³ Hribar, *Moji spomini I*, str. 272.

³⁴ Melik Vasilij, *Ivan Hribar in njegovi spomini*. V: Hribar Ivan, *Moji Spomini II.*, Ljubljana, Slovenska matica, 1983, str. 620.

³⁵ Delovala je v prostorih nekdanjega samostana bosonogih avguštincev.

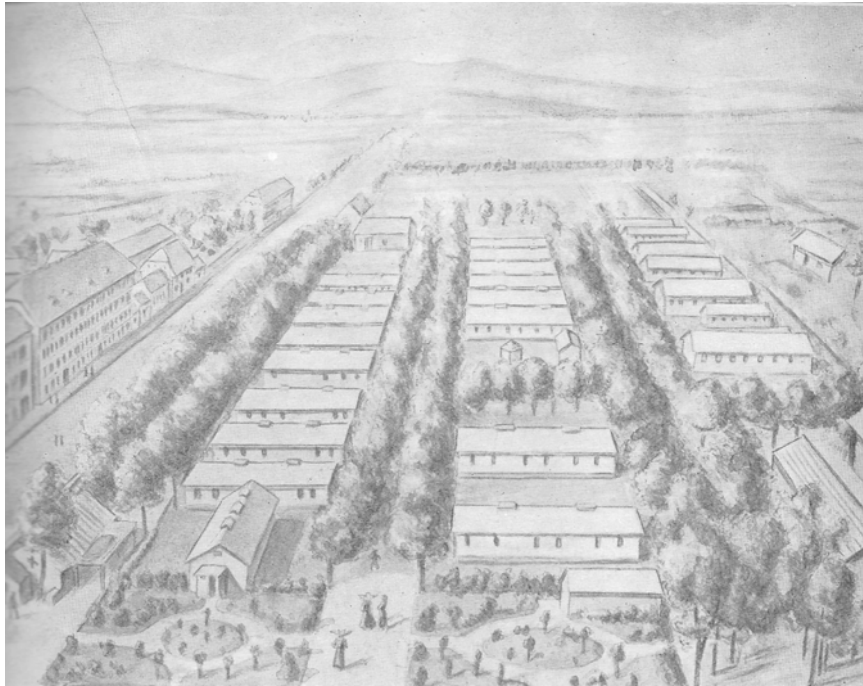
³⁶ Na spominski tabli je zapisano: »Na tem mestu je od 1786–1895 delovala prva civilna bolnica na Kranjskem. Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete v Ljubljani.«

³⁷ Stanek, *Potres v Ljubljani*, str. 31.

³⁸ Robida Ivan, *Grozni dnevi potresa v Ljubljani*. Opisani od očividca. Leto 1895, str. 17.

³⁹ Tja so namestili večino od 338 bolnikov, nekaj so jih prepeljali v bolnišnico za kolero, ostale pa so odpustili domov. Infekcijski oddelek so organizirali v posebni baraki na Poljanski cesti.

Slika 2: Barake na dvorišču Deželne civilne bolnice na Ajdovščini po potresu. Rijavec Leopold, *Ljubljanske bolnišnice 1786–1960, prispevek k njihovi zgodovini (1786–1960)*. Ljubljana, Uprava kliničnih bolnišnic, 1960, str. 39.

2.1. Deželna civilna bolnica na Ajdovščini

Bolnica je kot prva civilna splošna bolnišnica za mesto in deželo delovala v nekdanjem samostanu bosonogih avguštincev že od 19. julija 1786. Imela je tudi strokovno in pedagoško dejavnost.⁴⁰ Ljubljanska mestna občina je bila dolžna denarno podpirati to bolnišnico, ker se je v njej zdravil velik del ubožnih bolnikov iz Ljubljane.⁴¹ Bolnišnica je imela 12 postelj, od tega devet za moške bolnike in tri za ženske bolnice,⁴² in je bila razdeljena na tri oddelke: medicinski, to je današnji internistični oddelek, namenjen je bil bolnikom s kroničnimi boleznimi dihal, z boleznimi srca in ožilja; kirurški oddelek, je bil namenjen poškodovancem in nujnim primerom; na dermatološkem oddelku pa so zdravili predvsem sifilitične bolnike.

⁴⁰ Borisov Peter, *Univerzitetni klinični center v Ljubljani, njegov nastanek in razvoj*. Ljubljana, Univerzitetni klinični center. Leto 1986, str. 34. V nadaljevanju: Borisov, *Univerzitetni klinični center*.

⁴¹ Drnovšek Marjan, *Oris odnosa ljubljanskega občinskega sveta do mestnega razvoja 1850–1914 s posebnim poudarkom na Hribarjevi dobi*. V: *Zgodovina Ljubljane, prispevki za monografijo*. Gradivo s Posvetovanja o zgodovini Ljubljane, 16. in 17. novembra 1983 v Ljubljani. Leto 1984, str. 232.

⁴² Slavec Zupanič Zvonka, *Bolnišnično delovanje v Ljubljani pred potresom, ob 100-letnici bolnišnice na Zaloški cesti in 50-letnici Inštituta za zgodovino medicine Medicinske fakultete v Ljubljani*. V: *Medicinski in socialni pogledi na ljubljanski potres 1895: ob 50-letnici Inštituta za zgodovino medicine in 100-letnici bolnišnice na Zaloški cesti v Ljubljani*. Zbornik referatov. Leto 1995, str. 31.

Sestavni del bolnice je dve leti po ustanovitvi postala tudi t. i. blaznica. Od 1808 je imela kliniško šolo, kjer se je odvijal praktični del pouka mediko-kirurškega študija.⁴³ 1849 je bolnica prešla pod upravo kranjske deželne vlade.

Del bolnišnice sta bili tudi porodnišnica, ki je obsegala: eno sobo s šestimi posteljami za nosečnice, porodno sobo s tremi posteljami, eno sobo z 12–14 posteljami za otročnice in dvoje manjših sob za 1. in 2. razred ter najdenišnico,⁴⁴ v pritličju bolnišnice sta bili pralnica in sušilnica, v stavbi pa je bilo tudi stanovanje za šolsko babico. Leta 1870 je dr. Alojz Valenta⁴⁵ v civilni bolnišnici uredil manjši ginekološki oddelek poleg že obstoječega oddelka za porodništvo. Z nastopom dr. Eda Šlajmerja, vodje kirurškega oddelka, pa se je bolnišnica povzpela na višji nivo. Dr. Šlajmer je razširil obseg kirurških storitev in vpeljal nove operacijske metode.

Leta 1889 je bolnišnica imela že 316 postelj: 100 za medicinski oddelek, 10 za kirurški oddelek, 56 za dermatovenerološki oddelek, 24 za očesni oddelek in 26 za ginekološko-porodniški oddelek.⁴⁶ Bolnišnica se je ves čas soočala s problemom pomanjkanja prostorov.⁴⁷ Gradbeni načrt za novo deželno bolnico na Zaloški cesti, kamor se je preselila po potresu, je narisal Bruno Weidmann. Gradnjo bolnišnice je vodil in nadzoroval Anton Klinar. Novost v gradnji je predstavljal t. i. pavilijonski sistem, za katerega je značilna pritlična gradnja, brez kleti in nadstropij. Sobe so enakomerno razporejene na obe strani, po sredini poteka hodnik. Tovrstna gradnja je z ločitvijo oddelkov preprečevala hiter prenos infektov. Pavilijonski sistem je bil tedaj priznan kot najbolj racionalna in varna gradnja.

Denarno pomoč za gradnjo sta dodali Kranjska hranilnica in ljubljanska mestna občina. Nova bolnica na Zaloški cesti je bila razdeljena na 15 objektov v dveh skupinah (bolniški pavilijoni in upravno-gospodarska poslopja). Imela je centralno kurjavo na paro in električno razsvetljavo.

---

⁴³ Teoretični del je potekal na liceju v Ljubljani.

⁴⁴ Zavod, ki skrbi za otroke, ki so bili najdeni, t. i. najdenčki.

⁴⁵ Alojz Valenta (1830–1918) ljubljanski porodničar, utemeljitelj klinične ginekologije v Sloveniji, pisec več knjig in številnih člankov s področja porodništva, prvi častni predsednik Zdravniške zbornice na Kranjskem. Dostopno na: Valenta, Alojz (*Slovenski medicinski slovar*) - Termania <http://www.termania.net/slovarji/slovenski-medicinski-slovar/5543425/valenta-alojz>, 28. 5. 2013.

⁴⁶ Borisov Peter, *Potres in dograditev Ljubljanske bolnišnice na Zaloški cesti*. V: Medicinski in socialni pogledi na ljubljanski potres 1895: ob 50-letnici Inštituta za zgodovino medicine in 100-letnici bolnišnice na Zaloški cesti v Ljubljani. Zbornik referatov. Ljubljana, 1995, str. 78.

⁴⁷ Tako so neozdravljivo bolne namestili v hiralnico, duševne bolnike pa v nekdanjo Prisilno delavnico na Poljanskem nasipu in jih 1881 premestili na Studenec.

Oddelki bolnišnice so bili: medicinski (150 postelj), kirurški (134 postelj),⁴⁸ dermatološki (66 postelj), ginekološko-porodniški⁴⁹ (43 postelj),⁵⁰ infekcijski oddelek (24 postelj)⁵¹ in hiralnica (98 postelj), ki je kasneje postala nevrološki oddelek. V novi bolnišnici je bilo predvidenih 568 postelj, kar je pomenilo, da je lahko sprejela do 10 000 bolnikov. Bolnišnici so se kasneje pridružili še drugi oddelki: 1923 ortopedski in rentgenski oddelek, 1925 urološki oddelek, 1927 otorinolaringološki oddelek in 1933 oddelek za pljučno tuberkulozo.⁵²

---

⁴⁸ 1907 se je razdelil na septični in aseptični oddelek.

⁴⁹ V obdobju 1881-1890 je bilo v Ljubljani na leto povprečno 35 porodov na 1000 prebivalcev (97 % živorojenih, 3 % mrtvorojenih, 10 % nezakonskih).

⁵⁰ 1899 delitev 27 postelj na porodniški oddelek in 22 postelj na ginekološki oddelek.

⁵¹ Delil se je na oddelek za škrlatinko in oddelek za davico.

⁵² Borisov, *Univerzitetni klinični center*, str. 22.

3. DRŽAVNA BOLNICA ZA ŽENSKE BOLEZNI V LJUBLJANI

3.1. Državna bolnica za ženske bolezni v Ljubljani⁵³

Ginekološko-porodniški oddelek⁵⁴ v Deželni bolnici se je 1923 osamosvojil in se je po novem imenoval »Bolnica za ženske bolezni v Ljubljani«. Skupaj z babiško šolo (23. januarja 1923)⁵⁵ in porodnišnico iz pavilijona št. 3 se je preselil⁵⁶ v nekdanje prostore Azila Franca Jožefa za neozdravljivo bolne. Kmalu je bilo moč ugotoviti, da so prostori azila neustrezni za izvajanje bolnišnične dejavnosti in da bo potrebno preurediti nekatere prostore.

Glavni problem je bil nepraktičen dostop do bolnišnice, ki je oviral dovoz in odvoz bolnic. Spremembe so doživele sobe, namenjene porodom in operacijam, potrebno pa je bilo obnoviti tudi napeljave, kot so: vodovod, električna in plinovod. Ponekod so napravili nova tla in namestili novo napravo za ogrevanje vode. Uredili so predavalnico za babiško šolo. Na novo je bilo potrebno urediti kuhinjo, pralnico in sušilnico. Pomembne pridobitve bolnišnice so bile še: sterilizator (1924), štedilnik s kotli (1926), avtomatska telefonska centrala (1929), operacijska soba na ginekološkem oddelku (1931) in aparat za diagnostiko (1933).⁵⁷

Bolnišnica je po novem imela na voljo 114 postelj. Leta 1937 pa je že razpolagala s 143 posteljami in 59 manjšimi posteljami za novorojenčke.⁵⁸

Zalokar v svojem Poročilu ugotavlja, »da mora vsaka ženska bolnišnica biti zatočišče, v katero se zateka zdravstveno ogrožena žena, in da mora bolnica biti trdnjava za obrambo pred vsemi zdravstvenimi in socialnimi sovražniki.«⁵⁹

⁵³ Stavba bolnišnice danes stoji na Šlajmarjevi 3, za Porodnišnico Ljubljana, katere del je.

⁵⁴ Predstojnik je bil dr. Alfred Valenta.

⁵⁵ Država je od Kranjske hranilnice oz. od Hranilnice Dravske banovine kupila l. 1922 ozemlje za bolnišnico. Otvoritveni statut je bil sprejet 8 mesecev kasneje – 2. 9. 1922.

⁵⁶ Izpraznjene prostore, kjer je bilo 64 postelj, so uporabili: ontološki oddelek, rentgenološki zavod in dečji dom, ki pa ni bil v sklopu bolnišnice, ampak neposredno podrejen Higienškemu zavodu. V: Rijavec Leopold, *Ljubljanske bolnišnice, prispevek k njihovi zgodovini (1786–1960)*. Ljubljana, Uprava kliničnih bolnišnic, 1960, str. 49.

⁵⁷ Informacije o tehničnih spremembah povzete po Zalokar Alojz (ur.), *Poročilo o ginekološkem in porodniškem delu v l. 1920–1936*. Ljubljana, Tiskovna Zadruga, 1937, str. 11–12. V nadaljevanju: Zalokar, *Poročilo*.

⁵⁸ Borisov, *Univerzitetni klinični center*, str. 23.

⁵⁹ Zalokar, *Poročilo*, str. 6.

Bolnišnica je bila neposredno podrejena ministrstvu za narodno zdravje in je kot samostojna ustanova z lastno upravo imela svoj poseben proračun. Veliko let je bil predstojnik dr. Alojz Zalokar, ki je imel močan kulturno-politični vpliv. Prvi v Dravski banovini je načel vprašanje socialno-zdravstvenega varstva nosečnic, porodnic, otročnic in novorojenčkov. Mlade zdravnike je večkrat z besedami in zgledom spodbujal k znanstvenemu delu. Nasledil ga je njegov asistent Vito Lavrič. Leta 1944 je bolnišnica pridobila stavbo nekdanjega Senatorija Leonišče.⁶⁰ Leta 1945 je postal redni profesor Zalokarjev asistent Pavel Lunaček.

Oddelek se je že zelo kmalu srečal s prostorsko stisko, saj naj bi poslopje bolnišnice zadostovalo le za okoli 1000 porodov na leto. Ta številka pa je bila presežena že takoj v letu 1925.⁶¹ Ni bilo dovolj, da se je občasno, ko je bilo povečano število porodov, oddelek širil na račun ginekološkega oddelka, ampak je bilo potrebnih še nekaj sprememb. Za nosečnice je bilo namenjenih 18 postelj v dveh sobah, za otročnice pa 28 postelj v sedmih sobah. Otročnice so pogosto ležale z novorojenčki v isti sobi. Porodni oddelek je imel tudi dve porodni sobi in malo porodniško operacijsko sobo. Prostorsko stisko so reševali na ta način, da so ženske sprejemali v zadnjih tednih nosečnosti, da so otročnice vstajale 6.–7. dan po porodu in bile odpuščene 7.–8. dan.⁶²

Porast sprejema bolnic na ginekološki oddelek je bil v začetni fazi nekoliko manjši kot sprejem porodnic na porodniškem oddelku. Glavni problem je bil prostor, ki je bil omejen. Zato so sprejemali le tiste, ki jih je bilo potrebno operirati, in tiste, katerih zdravstveno in socialno stanje ni dopuščalo, da bi ostale v domači oskrbi ali da bi se ambulantno zdravile. Pogosto je bilo potrebno odklanjati manj nujne primere zaradi porasta števila porodnic na porodniškem oddelku. Pri izbiri terapije sta pogosto odločala prostor in čas. Posledično je bila doba zdravljenja prekratka.⁶³

Ginekološki oddelek je na začetku razpolagal s 34 posteljami, aseptično operacijsko sobo in tudi z ginekološko ambulanto.⁶⁴

Septični oddelek je imel tri velike, tri majhne in eno operacijsko sobo.

---

⁶⁰ Danes so v stavbi Leonišča na Šlajmarjevi 2 specialistične ginekološke ambulante.

⁶¹ Zalokar, *Poročilo*, str. 44.

⁶² Borisov Peter, *Ginekologija na Slovenskem od začetkov do leta 1980*. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1995, str. 182. V nadaljevanju: Borisov, *Ginekologija na Slovenskem*.

⁶³ Zalokar, *Poročilo*, str. 25 in 27.

⁶⁴ Borisov, *Ginekologija na Slovenskem*, str. 182.

3.2. Analiza matičnih knjig porodniškega oddelka 1929–1941

V raziskovalni okvir sem vključila matične knjige porodniškega oddelka za obdobje od 1. januarja 1929 do 31. decembra 1941. Knjige so tabelarično urejene in vsebujejo naslednje podatke: ime porodnice, priimek porodnice, dekliški priimek porodnice, dan vstopa, starost,⁶⁵ opravilo,⁶⁶ rojstni kraj, zadnje bivališče, vera, stan, datum poroda, ime otroka, spol otroka, dan izstopa, število oskrbnih dni, znesek oskrbnih stroškov in opombe.

Za lažjo obdelavo podatkov sem analizo razdelila v tri sklope: »nosečnica«, »otrok« in »porodnica«.

Želela sem dobiti jasno sliko o tem, koliko otrok se je rodilo v Državni bolnici za ženske bolezni v Ljubljani v obravnavanem obdobju, kakšen je bil profil porodnic, kdo so bile ženske, ki so ves čas obravnave ostale noseče, od kod so prihajale ženske rodit,⁶⁷ kako je bilo z umrljivostjo in kako so ženske pridobile zaupanje v bolnišnico kot inštitucijo, kamor gredo lahko rodit.

Nosečnica⁶⁸

Pri nosečnicah sem se osredotočila na starost, stan, vero, od kod so bile, ali so rodile ali ne, poklic, ali je bila živa odpuščena ali je umrla.

Vseh zabeleženih nosečnic je bilo v obdobju 1929–1941 1009. Štiri nosečnice so umrle, 57 jih je pozneje rodilo v bolnici, 948 pa je bilo takih, za katere ni bilo moč zaslediti datuma poroda v bolnici. Predvidevam, da so te nosečnice ali splavile ali pa rodile doma oziroma kje drugje.

---

⁶⁵ Pogosto je bil naveden datum rojstva.

⁶⁶ Večinoma je najprej navedeno, s čim se mož ukvarja in šele nato, s čim se ukvarja žena; lahko tudi ostane le pri tem, da je 'žena'.

⁶⁷ Glede na pestrost krajev, od koder so prihajale ženske, sem jih razdelila v 4 kategorije. V kategorijo A sem uvrstila tiste ženske, ki so se rodile in ki so živele v Ljubljani; v kategorijo B tiste, ki se niso rodile v Ljubljani, vendar so živele v Ljubljani; v kategorijo C tiste, ki se niso ne rodile v Ljubljani in tudi niso živele v Ljubljani; v kategorijo D pa sem umestila tiste, ki so se rodile v Ljubljani, vendar v času obiska bolnišnice niso živele v Ljubljani. Pri določanju kategorij sem se oprla na: *Adresar mesta Ljubljane in okolice*. Adana, 1928. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KRMQICCG>, 28. 11. 2012, *Službeni list Kraljevske banske uprave Dravske banovine*, št. 77, 25. 9. 1935, str. 719, čl. 525. Dostopno na: Kraljevina Jugoslavija službeni list Kraljevske banske uprave Dravske banovine za leto 1935, *Zgodovina Slovenije – Sistory*, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:195>, 6. 6. 2013 in *Splošni strokovni adresar Velike Ljubljane*. Ljubljana, Reklama "Sturn", 1938, ki sem ga upoštevala za čas vse do 1941.

⁶⁸ Tista ženska, ki je bila sprejeta in odpuščena kot noseča.

Umrle nosečnice so bile stare med 29 in 39 let. Bile so rimokatoliške vere. Vse razen ene so bile poročene.

Tudi žive nosečnice so bile večinoma poročene. Bile so stare med 26 in 35 let in rimokatoliške vere. Glede na kraj, od koder so prihajale, jih je največ spadalo v kategorijo C (niso ne rojene v Ljubljani in niti ne živijo v Ljubljani).

Tabela 1: Število nosečnic po letih in od kod so prihajale.

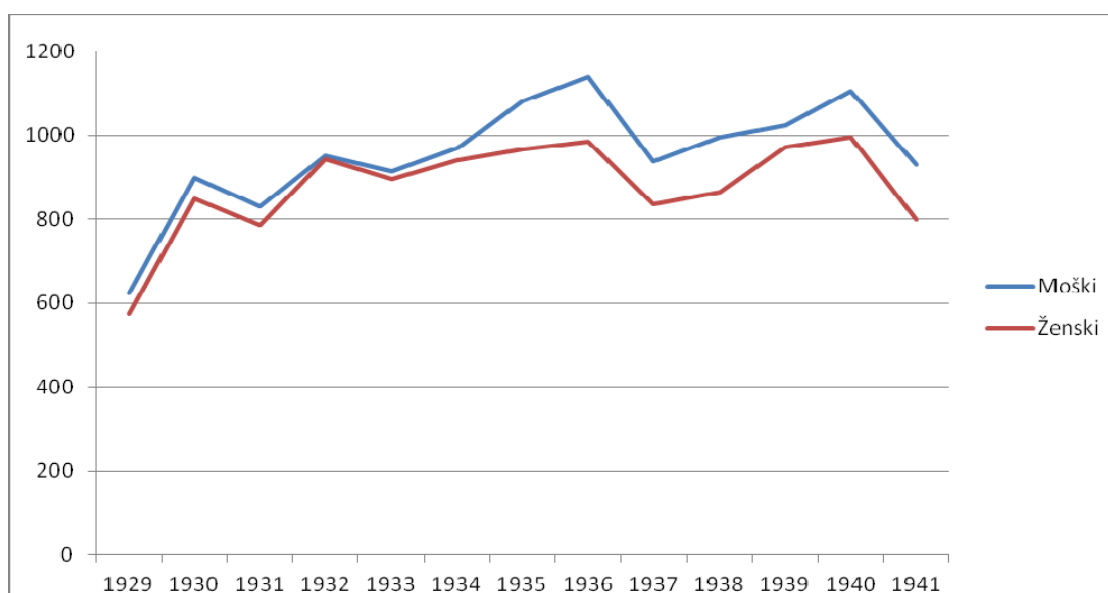
Leto	Kategorija A	Kategorija B	Kategorija C	Kategorija D
1929	5	14	64	0
1930	7	17	87	9
1931	11	17	75	4
1932	3	18	47	3
1933	3	12	51	2
1934	2	10	62	2
1935	5	16	64	0
1936	5	15	48	2
1937	5	9	34	2
1938	4	18	43	2
1939	2	11	44	1
1940	7	17	47	5
1941	10	20	50	1
Skupaj	69	194	716	33

Poklic vseh nosečnic po stanu in krajih pa je bil različen. Samske nosečnice so bile služkinje, šivilje, brez dela, delavke, kuharice, gospodinjske pomočnice, postrežnice. Poročene nosečnice pa so bile v prvi vrsti žene uradnikov, delavcev, mizarskih pomočnikov, sprevodnikov državnih železnic, zidarjev ali šolskih upraviteljev.

Otrok

V celotnem obravnavanem obdobju se je rodilo 23804 otrok, od tega je bilo 12398 dečkov in 11406 deklic. Leta 1932 so bili skoraj izenačeni z deklicami, največje odstopanje pa je bilo v letih 1933 in 1940 v korist dečkov.

Graf 1: Novorojenčki po spolu.

Pozornost pa sem namenila tudi primerom, ko se je rodil več kot en otrok. Dvojčki so se rodili vsako leto obravnavanega obdobja. Bilo pa jih je med 18 primerov na leto v letu 1929 in 37 primerov v letu 1935. Trojčki so se že redkeje rojevali in sicer le po enkrat v letih 1932, 1934, 1937, 1939 in 1940. Četvorčki pa so se rodili le v letu 1929.

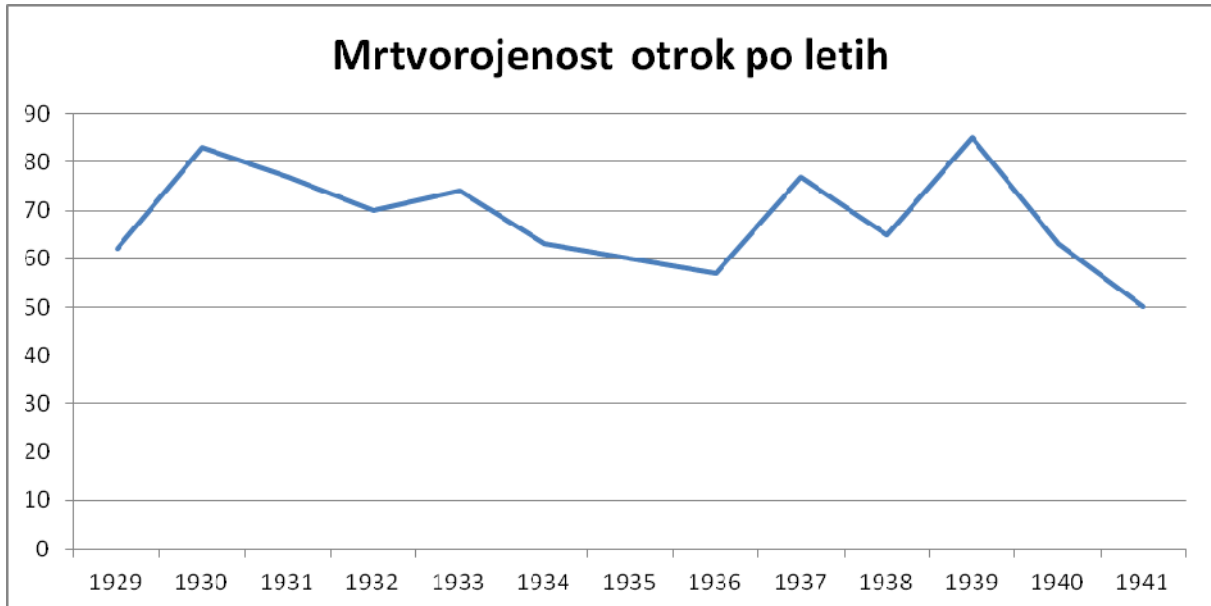
K rojstvom sodi nehote tudi smrt. V obdobju od 1929 do 1941 so umrli 703 otroci. Od tega je bilo več fantkov kot deklic, zasuk sem zasledila le v letih 1933 in 1940.

Tabela 2: Umrljivost otrok po spolu.

Leto	Moški spol	Ženski spol
1929	31	21
1930	39	26
1931	45	24
1932	38	24
1933	16	32
1934	27	16
1935	33	22
1936	40	15
1937	29	15
1938	33	20
1939	29	17
1940	31	32
1941	31	17
Skupaj	422	281

Mrtvorojenih otrok je bilo v obravnavanem obdobju 886. Največ (85) jih je bilo v letu 1939, najmanj (50) pa leta 1941.

Graf 2: Mrtvorojenost otrok po letih.

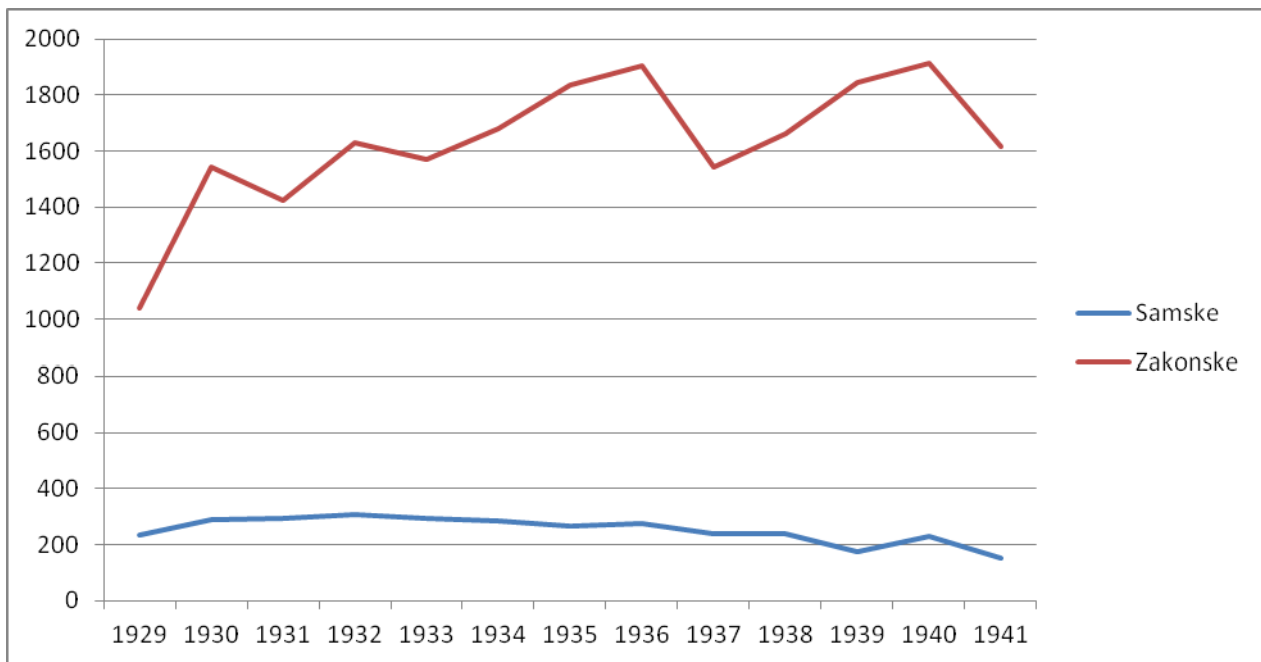
Porodnica

Vseh žensk, ki so rodile v obravnavanem obdobju, je bilo 24507. Njihova povprečna starost je bila med 29 in 30 let. Najmlajše porodnice so bile stare 16 let, najstarejše pa med 46 let v letu 1933 in 55 let v letu 1937.

Pri kategoriji »stan« v matični knjigi poročniškega oddelka sem zasledila razlikovanje med: samska, zakonska, vdova in sodno ločena.⁶⁹ Ker je bilo sodno ločenih zelo malo in ker predvidevam, da so bile po ločitvi še nekaj časa same, sem jih dodala k skupini samskih. Po predvidevanjih je bilo med ženskami, ki so rodile, daleč največ poročenih. Njihovo število se je gibalo med 1041 (leta 1929) in 1904 (leta 1936).

⁶⁹ Zasledila sem tudi zabeležke, da je bila ženska ločena. Na tem mestu naj opozorim, da razlikujem med ločena (to je tista ženska, ki je le fizično ločena od moža, a še vedno poročena) in sodno ločena (ženska, ki ni več poročena).

Graf 3: Stan porodnic po letih.

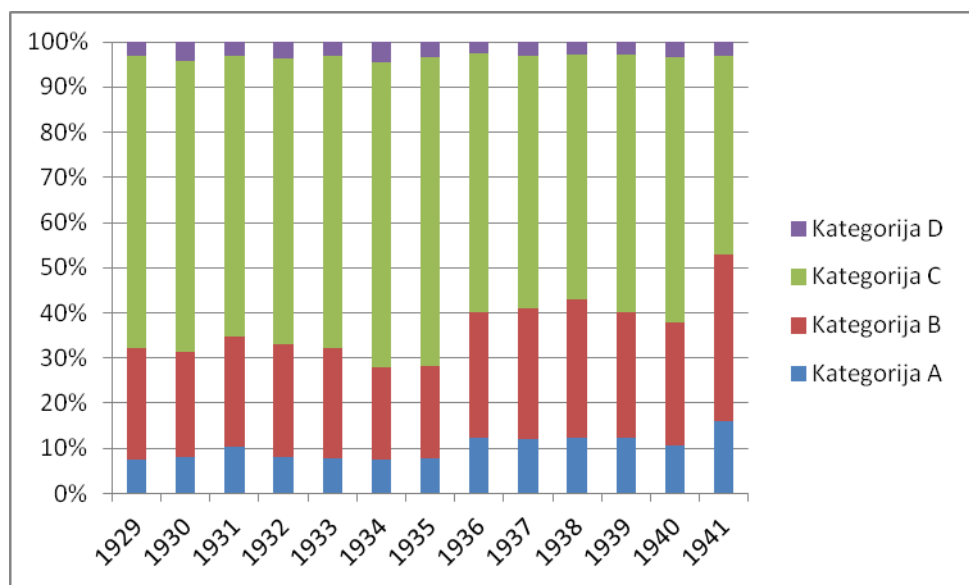
Poleg rimokatoliške vere porodnic sem zasledila še naslednje vere: starokatoliška, evangeličanska, grškokatoliška, muslimanska in pravoslavna.

Zaradi izjemne pestrosti krajev, od koder so prihajale ženske rodit, sem jih razdelila v 4 kategorije: A, B, C, D. Pregled podatkov mi je pokazal, da največ porodnic ni živelo v takratni Ljubljani. Prihajale so z različnih območij današnje Slovenije, predvsem iz krajev blizu Ljubljane, nekaj pa jih je bilo rojenih tudi v zelo oddaljenih krajih, izven meja današnje Slovenije. Razmerje med tistimi, ki se niso ne rodile v Ljubljani in ne živele v Ljubljani (kategorija C), in tistimi, ki so bile v Ljubljani večino časa do poroda (kategorija A), je 5,88 : 1.

Tabela 3: Porodnice po krajih, od koder so prihajale.

Leto	Kategorija A	Kategorija B	Kategorija C	Kategorija D
1929	95	315	828	39
1930	146	427	1186	76
1931	177	419	1072	54
1932	156	482	1228	73
1933	144	458	1207	58
1934	148	398	1326	91
1935	163	428	1435	73
1936	267	610	1247	57
1937	217	515	999	53
1938	235	584	1031	53
1939	252	558	1160	54
1940	225	586	1259	73
1941	284	652	777	57
Skupaj	2509	6432	14755	811

Graf 4: Procentualna ponazoritev po kategorijah od koder so prihajale ženske.

Glavni val porodnic iz drugih krajev je bil v letu 1935. Takih porodnic je bilo kar 1435. Istega leta je bilo tistih iz kategorije A le 163. Za leto 1937 sem zaznala izrazit upad števila porodnic, kar je bila posledica predvsem pomanjkanja denarnih sredstev bolnišnice, zaradi česar so bili primorani skržiti število sprejemov.⁷⁰ Naslednji val porosta "neljubljanskih" porodnic je bil v letu 1940.

⁷⁰ *Ljubljanska bolnišnica za ženske bolezni v letu 1937*. Babiški vestnik, leto 1938, št. 2, str. 10.

Porodnice so v Državni bolnici za ženske bolezni v Ljubljani ostajale različno dolgo. Najdlje so bile v oskrbi leta 1929, skoraj 12 dni. Nato pa je število oskrbnih dni padalo. Malenkost več kot deset dni so ostajale v bolnici v letih 1930–1933. 8–7 dni so bile v oskrbi v obdobju 1935 in 1938, nato pa je število oskrbnih dni začelo ponovno naraščati.

Največ porodnic (11) je umrlo leta 1934, najmanj (le ena) pa leta 1940. Umrljivost porodnic je nihala.

Poročene porodnice so bile žene posestnika, uradnika, delavca, dninarja, malega posestnika, hišarja, zidarja, uradnika, mizarskega pomočnika, delavca v tovarni, progovnega delavca državnih železnic ali čevljarskega mojsta. Samske porodnice pa so bile služkinje, dninarice, delavke, kuharice, postrežnice, hčerke posestnika, raznašalke, pletilje in v mestu tudi uradnice.

Poklici porodnic in nosečnic se glede na stan med seboj bistveno ne razlikujejo.

Za časovno in prostorsko umestitev rezultatov analize sem se oprla še na *Statistički godišnjak*⁷¹ in na fond *Mestnega fizikata* v Zgodovinskem arhivu Ljubljana (LJU 708 3).

Statistički godišnjak v našem primeru vsebuje podatke predvsem za Dravsko banovino: podatki o rojstvih otrok – zakonskih in nezakonskih, živih in mrtvih,⁷² o babicah in o številu prebivalcev. Fond *Mestnega fizikata* vsebuje podatke za Ljubljano: o številu prebivalcev, o rojenih, o babicah, o rojevanju domačink. Postreže pa nam tudi s podatki o rojstvu otrok, tako kot *Statistički godišnjak*, le da so v publikaciji informacije za čas 1933–1939.

Primerjala sem lahko le rubrike zakonski, nezakonski, zakonski mrtvi in nezakonski mrtvi. *Statistični letopis* še ne pozna razlikovanja po spolu, prav tako pa ni opredeljeno, ali so v skupino 'mrtvi' vključeni mrtvorojeni in umrli do 1. leta starosti. Zaradi boljše predstave o razmerju rojstev na banovinski in na mestni ravni sem podatke iz *Statističnega godišnjaka* prilagodila, tako da sem odpravila razlikovanje po spolu, podatkom *Statističnega letopisa* Mestnega fizikata.

---

⁷¹ *Statistički godišnjak* za obdobje 1929-1940.

⁷² Ni razlikovanja med mrtvorojenimi in umrlimi do 1. leta starosti.

Tabela 4: Rojstva v Dravski banovini in v Ljubljani (1933-1939).⁷³

	živ. zak.		živ. nezak.		mrt. zak.		mrt. nezak.	
	Dravska banovina	Ljubljana	Dravska banovina	Ljubljana	Dravska banovina	Ljubljana	Dravska banovina	Ljubljana
1933	25692	623	3673	103	575	14	134	3
1934	24881	517	3308	94	572	12	112	1
1935		623		76		15		0
1936	24077	925	3309	87	514	20	104	1
1937	24465	969	3318	100	493	22	106	1
1938	23545	1008	2977	104	515	20	92	2
1939		1008		80		18		1

Presenteljivo veliko več nezakonskih otrok se je rodilo v Dravski banovini (leta 1933 jih je bilo kar 3673), medtem ko se je v Ljubljani rodilo več zakonskih otrok (z letom 1938 je število rojenih zakonskih otrok preseglo mejo 1000).

⁷³ Tabela temelji na podatkih iz: ZAL LJU 708 3 16 (Statistični letopis mesta Ljubljane za leto 1939, str. 13) in *Statistički godišnjak 1933*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'état. 1935, str. 48–49. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1060>, 20. 6. 2013. *Statistički godišnjak 1934–1935*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique 1934–1935 / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'état. 1936, 56–57. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1061>, 20. 6. 2013. *Statistički godišnjak 1936*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'état. 1937, 68–69. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1062>, 20. 6. 2013. *Statistički godišnjak 1937*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'état. 1938, 78–79. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1063>, 20. 6. 2013. *Statistički godišnjak 1938–1939*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'état. 1939, 114–115. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1064>, 20. 6. 2013. Podatki za Dravsko banovino so v prikazani tabeli dvakrat prikazani za dve leti skupaj: 1934-1935 in 1938-1939. Na podlagi teh podatkov pa ne morem jasno določiti ali to pomeni da se število v takem primeru razpolovi, ali pa je to dejanski podatek le za eno od obeh omenjenih let; saj je *Statistički godišnjak* v omenjenih primerih izšel za dve leti skupaj.

4. BABIŠTVO

Lavrič je o babicah zapisal: »Babica je eden najvažnejših členov v verigi zdravstvenih delavcev, ki delujejo pri zaščiti matere in otroka. Zaposlena je v porodnišnici, v materinskem domu, v dispanzerju, v posvetovalnici in opravlja službo na deželi.«⁷⁴ Babica tako skrbi za nosečnice, porodnice, dojenčke in otročnice.

Vsaka babica je bila dolžna pisati seznam novorojencev preteklega tedna in babiški dnevnik. Seznam novorojencev je morala prinesiti v pisarno mestnega fizika⁷⁵ do nedelje dopoldne. Pogosto pa se je dogajalo, da ga je prinesla šele v torek ali sredo, saj je bila preveč zaposlena z delom na terenu. Babica je morala pokazati uradnemu zdravniku babiški dnevnik, če ga je ta zahteval. Vse navedene podatke je bila babica dolžna prepisati v porodni izkaz.⁷⁶ V taki knjižici so bili navedeni naslednji podatki: tekoča številka poroda, informacije o porodnici: bivališče, ime in priimek, rojstno leto (starost), stan (zakonska, vdova, samica), poklic (opravilo), vera, informacije o porodu: dan in ura, ko je babica prišla k porodnici, ura, dan, mesec in leto poroda, kateri porod je po vrsti, spol in ime otroka ali otrok, v katerem mesecu je bil porod, kako je ležal otrok ob porodu, ali je otrok živ, zamrtev⁷⁷ ali mrtev, kako je bil otrok razvit. V knjižico so vpisovale težo (v gramih) in višino otroka (v centimetrih), ali je bilo na otroku videti kakšne napake in katere, ali se je materi med porodom primerilo kaj smrtno nevarnega ali smrt, ali je bila potrebna umetna pomoč, kdaj, s čim in kdo je pomagal, dan in ura, ko se je iztrebila [porodila] posteljica, ali je mati v otroški postelji zbolela in za čim, ali je umrla in če je, kdaj. Enako so zapisovale za otroka. Na koncu pa so bile še »Posebne opomnje«.⁷⁸ Vsaka babica je imela babiško knjižico, ki jo je morala vsakega pol leta predložiti Mestnemu magistratu v pregled in potrdilo. S to knjižico je imela 10 % popusta pri nakupu opreme v lekarnah.⁷⁹

---

⁷⁴ Lavrič, *200 let ljubljanske*, str. 67.

⁷⁵ Mestni fizik je v času Jugoslavije opravljal sanitarni nadzor nad pitno vodo in komunalno higieno. Od leta 1995 v Sloveniji to vlogo opravlja Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije. Ministrstvo za zdravje, Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije. Dostopno na: Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije, http://www.zi.gov.si/si/o_inspektoratu/zgodovina/, 21. 6. 2013.

⁷⁶ Porodni izkaz je bila knjižica, ki jo je babica vodila za dobo pol leta.

⁷⁷ Navidezno mrtev.

⁷⁸ Šelekar Lea, Denžič Mateja, Karlovšek Janja, *Porod na vasi v župniji Sv. Peter pod Sv. Gorami v letih 1930 do 1960*. Raziskovalna naloga. Celje, Srednja zdravstvena šola, 2007, str. 23–24.

⁷⁹ Šega Judita, *Zdravstvene in higienske razmere v Ljubljani (1895–1910)*. Ljubljana, Zgodovinski arhiv, 1993, str. 32. V nadaljevanju: Šega, *Zdravstvene in higienske*.

Do leta 1903 so babice lahko na domu sprejemale noseče ženske, vendar so morale imeti za to dovoljenje Mestnega magistrata, ki je potrjevalo, da so prostori ustrezni. Če se babica ni držala navodil, je bila lahko kaznovana s prepovedjo opravljanja babiške službe.

Izobrazba babic je bila pred ustanovitvijo babiških šol zelo pomanjkljiva. Ženske so babice lahko postale na dva načina: ali so obiskovale zasebne tečaje pri učiteljih porodništva in naredile izpit ali pa so pomagale pri porodu in se učile od izkušenih babic. Ko so bile pripravljene, so opravljale izpit pri učiteljih porodništva, ki so jih izpraševali predvsem o poteku in vodenju poroda. S tem so pridobile naziv »izprašana babica«.

Babiška šola v Ljubljani je bila po zaslugi porodničarjev (Makovic, Matošek, Alojz Valenta, Zalokar) ustanova, ki ni le skrbela za vzgojo babic, ampak je tudi gojila porodništvo. Postala je eden izmed temeljev za Medicinsko visoko šolo v Ljubljani in za Kliniko za ginekologijo in porodništvo.⁸⁰ Ustanovil jo je svetovalec Marije Terezije Gerard van Sweiten leta 1753.⁸¹ Šola je bila ena prvih zdravstvenih strokovnih šol v Evropi. Tega leta so bili vpeljani tudi strokovni babiški tečaji.⁸² Leta 1782 je mag. Anton Makovic izdal prvi babiški učbenik v slovenščini *Prashanja inu odgovori zhes vsegarstvu, po navseh bukvah Rafaela Steidela od vsegarstva*. Kasneje so sledili še obširnejši učbeniki. Janez Matošek je napisal obsežen učbenik v nemščini, ki ga je Valentin Vodnik prevedel v slovenščino in je bil 1818 objavljen pod naslovom „*Babishtvo ali porodnizharski vuk za babice*“.⁸³ Do 1918 je babiška šola v Ljubljani izobraževala babice za ozemlje nekdanje Kranjske, kjer je bilo na 500000 prebivalcev 17000 porodov letno. Po 1918 je šola razširila svoj delokrog na vso Slovenijo. Tako da je na več kot 1 milijon prebivalcev število letnih porodov narastlo na 29000.⁸⁴ Do leta 1919 je na tej šoli 'porodništvo' poučeval le en predavatelj, sodelovala pa sta še koreptitor in šolska babica za utrjevanje teoretičnega znanja skozi prakso. Šola je letno organizirala dva tečaja, posvečena predvsem porodu samemu: zimski tečaj med oktobrom in februarjem in poletni tečaj med marcem in julijem.

---

⁸⁰ Lavrič, *200 let ljubljanske*.

⁸¹ Šega, *Zdravstvene in higienske*, str. 30.

⁸² Leta 1920 je babiški tečaj trajal 10 mesecev. Od leta 1927 pa je trajal 18 mesecev. V: Zalokar, *Poročilo*, str. 19.

⁸³ Pišek, *Zgodovinski vidik zdravstvene nege otroka*, str. 5.

⁸⁴ Zalokar, *Poročilo*, str. 18.

Med gojenkami so prevladovala dekleta in ženske srednjih let. Ob vpisu na tečaj je morala kandidatka s seboj prinesiti krstni ali rojstni list, poročni in/ali mrliški list za primer, če je bila vdova, zdravniško spričevalo, da je telesno in duševno zdrava, in morebitna šolska spričevala; od leta 1909 je morala kandidatka predložiti tudi potrdilo, da je cepljena proti kozam. Učenke s Kranjske so lahko zaprosile za štipendijo. Pogoji, ki jih je morala bodoča babica izpolnjevati, so bili: uboštvo, lepo vedenje, starost med 24 in 40 let, bistrost za učenje babištva, pismenost.⁸⁵

Šola je bila skoraj vedno ob porodnišnici, kot na primer v samostojni Bolnici za ženske bolezni v Ljubljani. Takrat se je imenovala Šola za sestre zavoda za socialno-higiensko zaščito dece v Ljubljani. Babiški internat se je preselil v dve kletni sobi z 20 posteljami, ki sta služili kot dnevni sobi, obednici, učilnici in spalnici. Šolska babica Marija Cvikl, ki je bila vrsto let glavna nadzorna babica na porodniškem oddelku bolnišnice, od leta 1912 je bila tudi pomožna šolska babica pri profesorju Alfredu Valenti in delovala vse do upokojitve 1952, je stanovala v pritlični sobi.⁸⁶

Babiška šola je bila skupaj z internatom za 20 učenk po statutu sestavni del Bolnice za ženske bolezni v Ljubljani, ki je bila podrejena ministrstvu za narodno zdravje. Direktor babiške šole je bil upravnik Bolnice za ženske bolezni kot šef [vodja] – zdravnik zavoda. Predavateljsko in administrativno funkcijo na šoli pa je opravljalo osebje bolnice. Splošne predmete so v šolo začeli uvajati šele v 20. stoletju. Vse do nastanka popolne Medicinske fakultete in s tem Katedre in Klinike za ginekologijo in porodništvo leta 1945, je ustvarjala ginekološko-porodniško doktrino za vse dotedanje slovensko ozemlje.⁸⁷ Šele od 1950 je imela šola svojo stavbo. Takrat se je preimenovala v Šolo za zdravstvene delavce ginekološko-porodniške smeri.

---

⁸⁵ Šega, *Zdravstvene in higienske*, str. 30.

⁸⁶ Lavrič, *200 let ljubljanske*, str. 32.

⁸⁷ Kralj Božo, *Zgodovinski oris babištva na Slovenskem*, str. 16. V: *Babištvo skozi čas*. Zbornik ob 250-letnici babiške šole. Ljubljana 2003.

Babice so se 1919 povezale v babiško društvo. Osnovni namen Slovenskega babiškega društva je bila skrb za strokovni dvig stroke, proučevanje strokovnih problemov in njihovo reševanje, skrb za strokovno izpopolnjevanje, varstvo zdravja matere in otroka, skrb za zakonsko zaščito.⁸⁸ Ob ustanovitvi je imelo društvo približno 500 članic. Nekaj let kasneje pa je število članic že padlo na 150. Članarina v društvu je znašala 52 din in je vključevala tudi naročnino na *Babiški vestnik*.⁸⁹ Ta časopis je prinašal obvestila in objavljal zanimive slučaje iz babiške prakse.

Društvo je v začetnem obdobju delovanja vpeljalo babiške tarife, ki pa so se zaradi slabe kupne moči uporabnikov njihovih storitev izkazale za iluzorne. Pogosto se je tako zgodilo, da so babici plačali s hrano in kurivom.

V poročilu za mednarodni babiški kongres v Londonu 1934 so babice zapisale, da društvo stremi k boljši geografski porazdelitvi babic, da naj se učna doba podaljša, v babiških šolah naj se poučuje tudi nega dojenčkov ter naj se babiške mazačke in stranke, ki se jih poslužujejo, strogo kaznuje. V poročilu omenjajo še zajamčenje minimalnih dohodkov in starostno preskrbo babic.⁹⁰

Pred letom 1928 babištvo še ni bilo enotno urejeno. Ponekod so že bile okrajne in občinske babice, vendar niso bile organizirane: niso imele službenega pravilnika in niso bile preskrbljene za starost. Dokler niso začele poslovati okrajne samouprave, je oblastni odbor nastavljal babice in jih plačeval iz lastnih sredstev.

Mejnik v organiziranju babiške službe je pomenilo sprejetje »Uredbe o okrožnih babicah v samoupravni službi ljubljanske oblasti«. Sprejeta je bila 26. oktobra 1928. Vsebovala je 6 členov splošnih določil, 9 členov o dolžnostih in pravicah okrožnih babic, 3 člene disciplinskih zadev in 3 člene prehodnih odredb.⁹¹ Po zgledu okrožnih zdravnikov je uredba omogočila, da so babice nudile brezplačno babiško pomoč ubožnim materam. Babicam so bili z uredbo zagotovljeni stalni dohodki in preskrba za starost in onemoglost.

---

⁸⁸ Njenjić Gordana, Prelec Anita, *Babice v praksi*. Str. 31. V: Babištvo skozi čas. Zbornik ob 250-letnici babiške šole. Ljubljana 2003.

⁸⁹ *Babiški vestnik* je izhajal od leta 1929 dalje.

⁹⁰ *O mednarodnem babiškem kongresu*. Babiški vestnik, leto 1934, št. 7, str. 46.

⁹¹ "Samouprava", uradni list Ljubljanske in Mariborske oblasti, leto 1, št.12, 29. 11. 1928, str. 242–246. V nadaljevanju 'uredba'.

Z Zakonom o zdravstvenih občinah iz 30. februarja 1930 je bila babiška služba poverjena občinam. Inštitucija okrožne babice je s tem prenehala 30. junija 1930. Zakon je v nadaljevanju določal, naj upravne občine, ki imajo vsaj 1000 prebivalcev, nastavijo kvalificirano babico v breme svojega proračuna.⁹² Manjše upravne občine pa so se morale združiti.⁹³

Vsaka babica je morala podpisati z občinskim odborom pogodbo, v kateri so bile opredeljene vse dolžnosti in pravice. Potrebno je bilo navesti točno, kolikšno plačilo bo občinska babica prejela od občine v denarju ali v naravi. Podpisati so jo morali župan, občinski tajnik, vsaj dva občinska odbornika in babica. Pogodbo, potrjeno z občinskim žigom, je odobrila banska uprava.⁹⁴ Po poročanju *Babiškega vestnika* so bile občine večinoma brez sredstev, ker so imele nešteto nujnih obveznosti.⁹⁵

Položaj babic je bil vse prej kot svetel. Morale so plačevati visok davek,⁹⁶ ki pa se je nanašal le na število opravljenih porodov. Tako so na deželi plačevale od 300 do 800 din letno, v mestih pa od 800 do 2000 din letno.⁹⁷ To je bilo relativno veliko, sploh glede na dejstvo, da so babice glede na Uredbo o okrožnih babicah svoje storitve velikokrat opravljale brezplačno ali pa v zameno za naturalije. Babice so se lahko pritožile v 30 dneh po prejemu davčnega naloga na davčno upravo, ki je izdala plačilni nalog.⁹⁸

---

⁹² Občine nastavlajo babice šele od 1. 4. 1932 dalje. *Nameščanje občinskih babic*. Babiški vestnik, leto 1931, št. 10, str. 80.

⁹³ *Važno za dosedanje okrožne in občinske babice!* Babiški vestnik, leto 1930, št. 8, str. 37.

⁹⁴ *Nove "velike" občine in občinske babice*. Babiški vestnik, leto 1933, št. 10, str. 78.

⁹⁵ *Predlog za ureditev vprašanja občinskih babic v dravski banovini*. Babiški vestnik, leto 1935, št. 10, str. 74.

⁹⁶ Davek odmerja davčno oblastvo I. stopnje (davčna uprava) na podlagi davčnih osnov, ki jih je ugotovil davčni odbor. Sestavljajo ga predsednik, član, ki ga imenuje davčno oblastvo II. stopnje (finančna direkcija), in trije člani, ki jih imenuje občinski odbor krajev, za katere se odmerja davek. V: *Obdavčevanje babic*. Babiški vestnik, leto 1933, št. 4, str. 30.

⁹⁷ Prav tam, str. 30.

⁹⁸ *Znižanje davkov babicam*. Babiški vestnik, leto 1935, št. 1, str. 2.

Položaj babic se je do danes le malo izboljšal. Po besedah Gordane Njenjić⁹⁹ je položaj babic boljše zakonsko opredeljen in slovenske babice se trudijo slediti napotkom mednarodne zveze babic, vendar pa ravno zaradi varčevanja pri izdatkih, ko je cenejše najemati srednji kader,¹⁰⁰ trpi kvaliteta izvajanja storitev. Sogovornica je dejala, da v sedanji ljubljanski porodnišnici še uspejo izpolnjevati določilo, da babica samostojno vodi pet pregledov v nosečnosti.¹⁰¹ Se pa pojavi problem v manjših porodnišnicah, kjer to delajo tudi zdravniki, saj imajo tam manjše število porodov, babice pa imajo manj avtonomije.

Zaradi slabše ohranjenosti arhivskega gradiva¹⁰² ne morem podati jasne rekonstrukcije delovanja babice čez celotno obdobje njenega delovanja. Lahko pa podam oris ljubljanskih babic, ki temelji predvsem na podatkih iz adresarjev.¹⁰³

Po pregledu omenjenih seznamov sem našla 43 babic. Od tega jih je bilo 16 takih, ki so bile v adresarju omenjene le leta 1928.¹⁰⁴ Zakaj jih ni bilo moč zaslediti tudi v kasnejših adresarjih, lahko le logično sklepam. Bodisi da so umrle¹⁰⁵ bodisi so se upokojile,¹⁰⁶ ali pa so delale drugje (npr. izven Ljubljane) oziroma vsaj niso imele več stalnega bivališča v Ljubljani.

11¹⁰⁷ od omenjenih 43 je bilo učenk Babiške šole v Ljubljani.

---

⁹⁹ Gordana Njenjić, prej babica, sedaj diplomirana medicinska sestra, ki predava v šoli za starše v ljubljanski porodnišnici. Intervju opravljen 5. 11. 2012. Transkripcijo in posnetek hranim avtorica. V nadaljevanju: 'Intervju'.

¹⁰⁰ Preobrat naj bi se zgodil v letu 1984, ko je bilo usmerjeno izobraževanje in je bila babiška šola na srednji stopnji ukinjena. V: Intervju.

¹⁰¹ V pripravi pa je tudi zakon, ki bo dovolil babicam, da samostojno vodijo nekomplikiran porod.

¹⁰² V Arhivu Republike Slovenije sem našla le gradivo o babiški šoli za obrobje 1851–1860 (AS 369) in porodne zapisnike v foundu AS 427 Državna bolnica za ženske bolezni v Ljubljani, ki pa so zelo skopi. Zgodovinski arhiv Ljubljana hrani le drobce, ki so upravne narave in gradivo za čas po drugi svetovni vojni. Na inštitutu za zgodovino medicine pa hranijo predvsem slikovno gradivo in nekaj literature, ki je dostopna tudi v splošnih knjižnicah.

¹⁰³ *Adresar mesta Ljubljane in okolice*. Adana, 1928, str. 516. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KRMOICCG>, 28. 11. 2012. V nadaljevanju: *Adresar 1928. Adresar mesta Ljubljane in okolice*. Tiskarna grafika, 1933, str. 506. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1129>, 28. 11. 2012. V nadaljevanju: *Adresar 1933*; in *Splošni strokovni adresar Velike Ljubljane*. Ljubljana, Reklama "Sturn", 1938, str. 36. Oprema pa se tudi na seznam babic v Babiškem vestniku 1937 (*Diplomirane babice v Ljubljani*, Babiški vestnik, leto 1937) in na poročilo o izselitvi 6 ljubljanskih babic v Nemčijo leta 1943 (ZAL, LJU 489 Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, 2398 I. 1943 II b (Poročilo o izselitvi ljubljanskih babic v Nemčijo)).

¹⁰⁴ Babica Marija Jeglič pa je v tem sklopu izjema. Zasledila sem jo tudi v popisu prebivalstva iz leta 1931, dostopnem na: Zgodovina Slovenije – Sistory, http://www.sistory.si/popis/napredno-iskanje/?popis=2&ime=Marija&priimek=Jegli%C4%8D&leto_rojstva=&ulica=&st_ulice=, 20. 6. 2013. Elektronska baza popisov sicer še ni povsem popolna. Tam je zabeleženo, da je rojena 15. 8. 1856 in živi na Aleševčevi 14. Marija je bila takrat stara 75 let in je bila vdova babica. Le predvidevam lahko, da je mogoče že bila v pokoju, saj zabeležka o pokoju pri starostnikih v popisu ni bila dosledno vodena.

¹⁰⁵ Franja Mravljak, babica v Mostah, umrla 21. 4. 1934. V: *Mravljak Franja*. Babiški vestnik, leto 1934, št. 6, str. 43.

¹⁰⁶ Katinka Kvartič, upokojena babica in dolgoletna urednica Babiškega vestnika.

¹⁰⁷ Primerjava s seznamom učenk Babiške šole. V: Zalokar, *Poročilo*, str. 20–21.

Le ena izmed njih je imela telefon,¹⁰⁸ medtem ko je vseh pet specialistov za ženske bolezni in porodništvo¹⁰⁹ v Bolnici za ženske bolezni v Ljubljani imelo telefon, številko in uradne ure objavljene v Adresarju iz leta 1933.¹¹⁰

Število babic, ki so skrbele za porodnice, je bilo skozi celotno obravnavano obdobje zelo raznoliko. V Ljubljani jih je bilo leta 1899 32 oz. 30, nato leta 1902 34 in leta 1904 27.¹¹¹ V letu 1937 pa je bilo le 19 babic v Ljubljani (1 državna in banovinska babica, 4 občinske babice in 14 privatnih babic).¹¹²

Spremenjeno in razpršeno število babic je predvsem izraz babiškega organiziranja in natančnejše določitve njihovega delovnega območja.

---

¹⁰⁸ Franja Skok. Adresar 1928, str. 516.

¹⁰⁹ Dr. Fink Mira, dr. Pintar I., dr. Rakuljić-Zelov, dr. Šavnik L. in dr. Zalokar Al. V: Adresar 1938.

¹¹⁰ Adresar 1933, str. 506.

¹¹¹ Šega, Zdravstvene in higienske, str. 23.

¹¹² ZAL LJU 708 3 15 (Letno poročilo o zdravstvenih razmerah v Ljubljani za leto 1937).

5. ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi me je zanimalo, kako si je rojevanje otrok utrlo pot v porodnišnico. S pregledom stanja pred delovanjem samostojne Državne bolnice za ženske bolezni v Ljubljani, na kateri je bil glavni poudarek, sem pridobila temelje za umestitev vprašanja.

Pregled zapisov o ljubljanskem potresu, spodnjem časovnem mejniku diplomske naloge, je pokazal, da so bili ljudje zelo domiselni pri oblikovanju začasnih domov. Tako so namesto v stanovanjih in v hišah začasno bivali v železniških vagonih, v zeljarskih sodih, v barakah, v šotorih (pravih šotorih in zasilnih, sestavljenih iz pripomočkov, ki so jim bili na voljo).

Izkazalo se je, da je ljubljanski velikonočni potres pospešil razvoj in obnovo mesta. Pripomogel pa je tudi k izboljšanju zdravstvenega sistema. Ravno zaradi posledic potresa so hitreje dogradili nove prostore za bolnišnico, spremenili pa so tudi način gradnje, ko so uvedli t. i. pavilijonski sistem. S tehničnimi izboljšavami se je izboljšalo samo zdravljenje, in v kombinaciji z napredkom v načinu zdravljenja (med drugim tudi odkritjem pomena sepse in asepsa) se je standard v bolnišnici že močno dvignil.

Osrednji del diplomske naloge, analiza matičnih knjig porodniškega oddelka Državne bolnice za ženske bolezni v Ljubljani za obdobje od 1. januarja 1929 do 31. decembra 1941 je pokazala, da niso v bolnišnici največ rojevale Ljubljančanke, kot bi bilo pričakovati, ampak so jih v tem prekosile Neljubljančanke.

Pričakovala sem, da bodo na porodniški oddelek sprejeli le ženske, ki so nato tudi rodile. Vendar pa temu ni bilo tako. Bilo je kar nekaj primerov, ko so sprejeli nosečnico in jo tudi odpustili nosečo.

Pogosto se je zgodilo, da so ženske večkrat rodile v bolnišnici. Postopoma so začele zaupati v bolnišnico in so si jo čedalje pogosteje izbirale za kraj poroda. Niso se več bale morebitnih poporodnih zapletov in drugih nevšečnosti. V praksi se je tudi izkazal glavni namen porodnišnice, da je najprej namenjena kompliciranim porodom, potem pa revnim materam, ki nimajo doma nobene postrežbe in niti primerne prostora. Kljub temu pa so v bolnišnico občasno prišle rodit tudi premožnejše ženske. Njihovo zaupanje v inštitucijo je začelo rasti z napredkom v razvoju zdravstva.

Pri umestitvi analize v večji časovni in prostorski okvir je bilo zaradi neenakomernega sosledja podatkov in različnih poudarkov raziskave pri posameznem viru na nekaterih mestih težje postaviti vzporednice iz različnega gradiva. Ugotovila sem lahko, da je bilo presenetljivo veliko nezakonskih otrok rojenih v Dravski banovini, medtem ko so v Ljubljani prevladovali zakonski otroci.

Bolnišnica je služila svojemu namenu in je dejansko v svoje prostore sprejela manj premožne ženske. Najbolj bogate so še vedno večinoma rojevale na domu.

Prav tako pa so bile ženske, ki so se odločile postati babice, socialno šibkejše in z večjo voljo po pomoči ženskam da rodijo. Položaj babic se je v celotnem obravnavanem obdobju nekoliko izboljšal. Bolj ali manj uspešno so se spopadale z laično konkurenco, t. i. mazačkami, ki niso bile šolane in so ponavadi naredile več škode kot koristi s svojo nestrokovno pomočjo pri porodu. Babice so se povezale v društvo, izdajale so svoj časopis in tudi s strani države je bilo njihovo delovanje bolj sistematično zasnovano. Nekatere ugodnosti (glede pokojnin in zavarovanja) pa so bile bolj natančno opredeljene šele po drugi svetovni vojni. Do danes pa še vedno ni bil sprejet zakon, ki bi babicam omogočal, da samostojno vodijo porod. Tako še naprej ostajajo le pomočnice zdravnikom.

6. VIRI IN LITERATURA

6.1. Viri

6.1.1. Arhivski viri

Arhiv Republike Slovenije:

- ARS, AS 427, Državna bolnica za ženske bolezni v Ljubljani – sprejemne knjige porodniškega oddelka za obdobje od 1929 do 1941.

Zgodovinski arhiv Ljubljana:

- ZAL, LJU 488, Rokopisne knjige, COD III 45 (Zapisnik o izredni javni seji občinskega sveta ljubljanskega dne 16. 4. 1895 ob 12. uri dopoldne).

- ZAL, LJU 489, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, 2398 l. 1943 II b (Poročilo o izselitvi ljubljanskih babic v Nemčijo).

- ZAL, LJU 708, Mesto Ljubljana, mestni fizikat, t.e. 3.

- ZAL, LJU 504, Mesto Ljubljana, statistični popisi. Popis prebivalstva Ljubljane 1931.

Dostopen na: Zgodovina Slovenije – Sistory, http://www.sistory.si/popis/napredno-iskanje/?popis=2&ime=Marija&priimek=Jegli%C4%8D&leto_rojstva=&ulica=&st_ulice=, 20. 6. 2013.

6.1.2. Časopisni viri

- *Babiški vestnik*, I–XIII (1929–1941).

- *Dom in svet*, VIII (1895, 1935).

- *Kronika* (Ljubljana), XV, XLIII (1967, 1995).

- *Kronika slovenskih mest*, II (1935).

- *Ljubljanski zvon*, XXX (1910).

- *Samouprava*, I (1928).

6.1.3. Informatorji

- Gordana Njenjić (Intervju, opravljen 5. 11. 2012. Transkripcijo in posnetek hranim avtorica.).

6.1.4. Spletni viri

- Valenta, Alojz (*Slovenski medicinski slovar*) – Termania, <http://www.termania.net/slovarji/slovenski-medicinski-slovar/5543425/valenta-alojz>, 28. 5. 2013.
- Mestni fizikat. Ministrstvo za zdravje, Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije Dostopno na: Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije, http://www.zi.gov.si/si/o_inspektoratu/zgodovina/, 21. 6. 2013.

6.1.5. Tiskani viri

- *Adresar mesta Ljubljane in okolice*. Adana, 1928. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KRMQICCG>, 28. 11. 2012.
- *Adresar mesta Ljubljane in okolice*. Tiskarna grafika 1933. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1129>, 28. 11. 2012.
- "*Samouprava*" uradni list Ljubljanske in Mariborske oblasti. Leto 1, št. 12, 29. 11. 1928.
- *Službeni list Kraljevske banske uprave Dravske banovine*, št. 77, 25. 9. 1935, Kraljevina Jugoslavija službeni list Kraljevske banske uprave Dravske banovine za leto 1935. Dostopen na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:195>, 6. 6. 2013.
- *Splošni strokovni adresar Velike Ljubljane*. Ljubljana, Reklama "Stum", 1938.
- *Statistički godišnjak 1933*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'etat. 1935. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory: <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1060>, 20. 6. 2013.
- *Statistički godišnjak 1934–1935*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique 1934-1935 / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'etat. 1936. Dostopno na: Zgodovina Slovenije – Sistory, <http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1061>, 20. 6. 2013.
- *Statistički godišnjak 1936*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'etat. 1937. Dostopno na:

Zgodovina Slovenije – Sistory,
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1062>, 20. 6. 2013.

- *Statistički godišnjak 1937*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'etat. 1938. Dostopno na:

Zgodovina Slovenije – Sistory,
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1063>, 20. 6. 2013.

- *Statistički godišnjak 1938–1939*. Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika = Annuaire statistique / Royaume de Yougoslavie, Statistique générale d'etat. 1939. Dostopno

na: Zgodovina Slovenije – Sistory,
<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?target=pdf&urn=SISTORY:ID:1064>, 20. 6. 2013.

6.2. Literatura

- Borisov Peter, *Univerzitetni klinični center v Ljubljani, njegov nastanek in razvoj*. Ljubljana, Univerzitetni klinični center, 1986.

- Borisov Peter, *Ginekologija na Slovenskem od začetkov do leta 1980*. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1995.

- Borisov Peter, *Potres in dograditev Ljubljanske bolnišnice na Zaloški cesti*. V: Medicinski in socialni pogledi na ljubljanski potres 1895: ob 50-letnici Inštituta za zgodovino medicine in 100-letnici bolnišnice na Zaloški cesti v Ljubljani. Zbornik referatov. Ljubljana, 1995, str. 78–83

- Brate Tadej, *Ljubljanski tramvaj: 1901–1958*. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1990.

- Brate Tadej, *Hribar in tehniški razvoj Ljubljane*. V: "Homo sum...": Ivan Hribar in njegova Ljubljana. Zbornik ob razstavi Mestnega muzeja Ljubljana. Ljubljana, Mestni muzej, 1997.

- Drnovšek Marjan, *Oris odnosa ljubljanskega občinskega sveta do mestnega razvoja 1850–1914 s posebnim poudarkom na Hribarjevi dobi*. V: Zgodovina Ljubljane: prispevki za monografijo: gradivo s Posvetovanja o zgodovini Ljubljane, 16. in 17. novembra 1983 v Ljubljani. Leto 1984, str. 212–237.

- Hory Ladislaus, *Vse visi na popkovini: iz spominov slovenjegraške babice Marije Ovčar*. Maribor, Obzorja, 1989.

- Hribar Ivan, *Moji spomini I*. Ljubljana, Slovenska matica, 1983.

- Kajzer Janez, *S tramovi podprto mesto*. Ljubljana, Mihelač, 1995.

- Kambič Marko: *Ljubljana kot statutarno mesto*. V: "Homo sum ...": Ivan Hribar in njegova Ljubljana. Zbornik ob razstavi Mestnega muzeja Ljubljana. Ljubljana, Mestni muzej, 1997.
- Kralj Božo, *Zgodovinski oris babištva na Slovenskem*. V: Babištvo skozi čas. Zbornik ob 250-letnici babiške šole. Ljubljana 2003.
- Krečič Peter, *Urbanistični in arhitekturni razvoj v Ljubljani po potresu leta 1895*. V: "Homo sum...": Ivan Hribar in njegova Ljubljana. Zbornik ob razstavi Mestnega muzeja Ljubljana. Ljubljana, Mestni muzej, 1997.
- Lampe Frančišek, *Ljubljanski potres*. Dom in svet, letnik 8, št. 9, leto 1935. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YPVZMJIH>, 11. 5. 2013.
- Lampe Frančišek, *Presvetli cesar v Ljubljani*. Dom in svet, letnik 8, št. 10, leto 1895, str. 320. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YIGZWR7L>, 12. 5. 2013.
- Lavrič Vito, *200 let ljubljanske babiške šole (1753–1953)*. Ljubljana, Babiška šola, 1953.
- *Ljubljanska bolnišnica za ženske bolezni v letu 1937*. Babiški vestnik, leto 1938, št. 2, str. 10 – 11.
- Melik Vasilij: *Ivan Hribar in njegovi spomini*. V: Ivan Hribar, *Moji Spomini II.*, Ljubljana, Slovenska matica, 1983.
- *Mravljak Franja*. Babiški vestnik, leto 1934, št. 6, str. 43.
- *Nameščanje občinskih babic*. Babiški vestnik, leto 1931, št. 10, str. 79–80.
- Njenjić Gordana, Prelec Anita, *Babice v praksi*. Str. 31. V: Babištvo skozi čas. Zbornik ob 250-letnici babiške šole. Ljubljana 2003.
- *Nove "velike" občine in občinske babice*. Babiški vestnik, leto 1933, št. 10, str. 77–78.
- *O mednarodnem babiškem kongresu*. Babiški vestnik, leto 1934, št. 7, str. 46.
- *Obdavčevanje babic*. Babiški vestnik, leto 1933, št. 4, str. 30.
- Pišek Marija, *Zgodovinski vidik zdravstvene nege otroka – vpliv izobraževanja, babištva in pediatrije. Historical aspect of pediatric nursing – the influence of schools for nurses, midwifery and pediatrics*. Diplomsko delo, Ljubljana 2002.
- *Položaj naših babic*. Babiški vestnik. Leto 1939, št. 2, str. 9–12.
- *Predlog za ureditev vprašanja občinskih babic v dravski banovini*. Babiški vestnik, leto 1935, št. 10, str. 73–75.

- Rijavec Leopold, *Ljubljanske bolnišnice, prispevek k njihovi zgodovini (1786–1960)*. Ljubljana, Uprava kliničnih bolnišnic, 1960.
- Robida Ivan, *Grozni dnevi potresa v Ljubljani. Opisani od očividca*. Ljubljana, Maks Fischerjeva knjiga, 1895.
- Slavec Zupanič Zvonka, *Bolnišnično delovanje v Ljubljani pred potresom, ob 100-letnici bolnišnici na Zaloški cesti in 50-letnici Inštituta za zgodovino medicine Medicinske fakultete v Ljubljani*. V: Medicinski in socialni pogledi na ljubljanski potres 1895: ob 50-letnici Inštituta za zgodovino medicine in 100-letnici bolnišnice na Zaloški cesti v Ljubljani. Zbornik referatov. 1995, str. 23–33.
- Stanek Leopold, *Potres v Ljubljani l. 1895*. Kronika slovenskih mest, letnik 2, številka 1, leto 1935, str. 30–39. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-XQUZYTEN>, 11. 5. 2013.
- Stanonik Marija, *Bela Ljubljana, zgodbe iz slovenske prestolnice*. Ljubljana, Kmečki glas, 2001.
- Studen Andrej, *Strašen potres je pretresel ljubljanska zidovja. Ljubljanski potres pod drobnogledom radovednega novinarja*. Kronika (Ljubljana) letnik 43, št. 1, leto 1995, str. 43–52. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BYCRZS7P>, 11. 5. 2013.
- Šelekar Lea, Denžič Mateja, Karlovšek Janja, *Porod na vasi v župniji Sv. Peter pod Sv. Gorami v letih 1930 do 1960*. Raziskovalna naloga. Celje, Srednja zdravstvena šola, 2007, str. 23–24.
- Šega Judita, *Zdravstvene in higienske razmere v Ljubljani (1895–1910)*. Ljubljana, Zgodovinski arhiv, 1993.
- Šega Judita, *Zdravstvo in higiena popotresne Ljubljane*. V: Medicinski in socialni pogledi na ljubljanski potres 1895: ob 50-letnici Inštituta za zgodovino medicine in 100-letnici bolnišnice na Zaloški cesti v Ljubljani. Zbornik referatov. 1995, str. 55–56.
- Šlebinger Janko, *Ljubljana po potresu 1895–1910*. V: Ljubljanski zvon, leto 1910, letnik 30, številka 11, str. 693. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-8BI8TTQY>, 11. 5. 2013.
- Valant Milan, *Ljubljana od 1895–1941*. Ljubljana, samozaložba, 1977.
- Valenčič Vlado, *Prvi ljubljanski regulacijski načrt*, V: Kronika (Ljubljana) letnik 15, številka 2, leto 1967, str. 74–83. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-EYE68JUU>, 12. 5. 2013.

- *Važno za dosedanje okrožne in občinske babice!* Babiški vestnik, leto 1930, št. 8, str. 37–38.

- Zalokar Alojz (ur.), *Poročilo o ginekološkem in porodniškem delu v l. 1920–1936.* Ljubljana, Tiskovna Zadruga, 1937.

- *Znižanje davkov babicam.* Babiški vestnik, leto 1935, št. 1, str.1–2.

7. SEZNAMI

7.1. Grafi

Graf 1: Novorojenčki po spolu.....	15
Graf 2: Mrtvorojenost otrok po letih.....	16
Graf 3: Stan porodnic po letih.....	17
Graf 4: Procentualna ponazoritev po kategorijah od koder so prihajale ženske.....	18

7.2. Slike

Slika 1: Podprte ljubljanske stavbe. Stritarjeva ulica. Helfer Wilhelm, Potres v Ljubljani 1895. W. Helfer, 1895. Dostopno na: Digitalna knjižnica slovenije – dLib.si, http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:WEB-C63LQ7PZ , 19. 6. 2013.....	3
--	---

Slika 2: Barake na dvorišču Deželne civilne bolnice na Ajdovščini po potresu. Rijavec Leopold, <i>Ljubljanske bolnišnice 1786–1960, prispevek k njihovi zgodovini (1786–1960)</i> . Ljubljana, Uprava kliničnih bolnišnic, 1960, str. 39.....	8
---	---

7.3. Tabele

Tabela 1: Število nosečnic po letih in od kod so prihajale.....	14
Tabela 2: Umrljivost otrok po spolu.....	15
Tabela 3: Porodnice po krajih, od koder so prihajale.....	18
Tabela 4: Rojstva v Dravski banovini in v Ljubljani (1933-1939).....	20

8. IZJAVA O AVTORSTVU

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 25. junij 2013

Tina Stele